

גיליון

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעזוב

כן כיצד שייך לומר שמאבימלך
נתעברה שרה, והלא רק טיפס
ושוטה יכול לומר כדבר הזה.

אך מכאן רואים יסוד גדול, שעל ידי ליצנות אפשר להגיע להכחשת דברים ברורים, וכמאמר הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע, שעם מדת הליצנות אפשר אף להכחיש שיש שמים בעולם* (הובא ב"לקוט מנחם" פר' בשלח, ועניו"ש), ומתאמרא משמו, ששער החמישים של הטומאה הוא הליצנות, ובעל כרחינו לומר שאצל פרעה לא היתה קליפת הליצנות, ובזה פירש הרה"ק מרימנוב מאי דכתיב (שמות יג, יז) "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים", כי פלשתים היא קליפת הליצנות (ע"ז טו), ולא רצה קוב"ה שיכשלו בזה ח"ו.

ותאמר אם כן למה זה אנכי (כה, כג)

| ולא להתייאש |

פירשו צדיקי קמאי, שרבקה הבינה שהיא מעוברת עם צדיק כיעקב ורשע כעשו, וכיון שעשו רצה לקבל את הברכות מיצחק, לכן "ויתרוצצו הבנים" כי יעקב רצה להתגבר ולצאת ראשון ולהיות הבכור

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם
הוליד את יצחק (כה, יט)

| עון ליצנות |

כל לומד יתמה על כפילות הלשון בפסוק זה, דאם נאמר "יצחק בן אברהם" למה צריך לכפול שוב ולומר "אברהם הוליד את יצחק", ורש"י הקדוש הרגיש בזה, וכתב "על ידי שכתב הכתוב 'יצחק בן אברהם' הוזקק לומר 'אברהם הוליד את יצחק', לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והיעידו הכל אברהם הוליד את יצחק".

ויש להתבונן בדבר הזה שנראה פלא פלאים, שהרי כשהכניס אבימלך את שרה אל תוך ביתו הכה אותו הקב"ה ואת בני ביתו בנגעים קשים ומרים, כמו שנאמר (לעיל יב, יז) "וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם", וברש"י "על דבר שרי - על פי דיבורה, אומרת למלאך הך - והוא מכה", ובודאי נתפרסם בכל מלכותו גודל היסורים הנוראים שסבלו אנשי הארמון ושרי המלוכה, ורק אחרי שאברהם אבינו התפלל עליהם זכו לרפואה וישועה, ואם

פניני עבודה

א. סיפר כ"ק מרן אאמ"ר מלעלוב זצוקלה"ה, שפעם היו שני אברכים מתלמידי הרה"ק בעל ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע שלמדו יחד בספר 'ראשית חכמה' שער היראה [שמתאר הדין בב"ד של מעלה], והאחד נפל עליו מורא ופחד מאימת הדין, ואילו השני לא התייחס לכל הנאמר ונשאר שליו ורוגע, ונכנס הראשון אל ה'בית אהרן' כששיניו דא לדא נקשן מגודל הפחד מה יארע עמו באחרית הימים, הרגיע אותו הרבי ואמר לו "פלגא עלי ופלגא עלך", שנוטל ממנו חלק מן העונש, ובזה התנחם החסיד, ואילו כאשר נכנס השני אמר לו הרבי "וכי סבור אתה שרק מה שכתוב ב'ראשית חכמה' יהיה בשעת הדין? לא ולא! יהיה הרבה יותר גרוע מזה..." ועי"ז עוררו לתשובה. ולמדנו מזה, שלפעמים יכול האדם ללמוד דברים קשים כגידון ואעפ"כ יבטל וידחה הכל על ידי ליצנות אחת.

וכן מצינו במחלוקת קרח ועדתו, שהקהיל סביבו חשובי העדה נגד משה רבינו, הגם שראו כולם עין בעין שדיבר ה' עם משה פנים בפנים במתן תורה, ועשה כל האותות והמופתים במצרים ובפרעה, ואיך עלה על דעתם לומר שאומר דברים מלבו, רק ביאר הרבי מקאצק זי"ע על פי מה שכתב ברש"י (במדבר טו, יט) "ויקהל עליהם קרח - בדברי ליצנות כל הלילה ההוא, הלך אצל השבטים ופתה אותם, כסבורין אתם שעלי לבדי אני מקפיד, איני מקפיד אלא בשביל כולכם, אלו באין ונוטלין כל הגדולות, לו המלכות ולאחיו הכהונה, עד שנתפתו כלם", כי עם ליצנות אפשר אף להכחיש את החי.

וב'תורת חיים' (פרשת קרח) מחדש, שאין דין ערבות בלצים, ובזה מפרש מאי דכתיב (במדבר טו, כב) "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצוף", ולכאורה טענתם תמוהה, שהרי "כל ישראל ערבים זה בזה" (סנהדרין כז, א) ואם כן כאשר איש אחד חוטא יכול חלילה לגרום קצף על כלל העדה, ומוכיח מכאן, שאין דין ערבות על פושע ישראל ובעל עבירה, כי כשהאדם עובר עבירה הרי הוא יוצא מכלל הערבות, ועד שלא ישוב בתשובה לא יחזור להיות בכלל ישראל הערבים זה לזה, ורק מפני שהחוטאים מלאים חרטות ותיכף לאחר החטא מהרהרים בתשובה, ובשעת התשובה נכללים בכללות ישראל לכן חל עליהם אז שוב דין הערבות, אך כל זה בבעל עבירה, אבל החוטא בליצנות אינו חוזר בתשובה כיון שהוא סבור שאין חטא בידו כלל. והיינו דכתיב (משלי טו, יב) "אם חכמת חכמת לך ואם לצת לבדך תשא", שאין הלץ בכלל הערבות, ושפיר טענו משה ואהרן שאין חטאו כדאי לגרום קצף על כלל העדה.

ב. וזה מה ששינונו (אבות פ"ג מ"ב) "שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה הרי זה מושב לצים", ופירש הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, שהתנא בא ליישב את התמיהה, היאך יתכן מציאות כזאת ששנים יושבים ואין ביניהם שום דבר תורה, שסיבת הדבר הוא "הרי זה מושב לצים" שהמקום אשר הם עליו אדמה טמאה היא, שבעבר שכנו במקום זה לצים והשאירו רישומם גם לאחר זמן, וכנודע כמה רבה השפעת המקום על יושביו, כי קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבא וכן להיפך חלילה (ראה ב'זהב המנורה' החדש עמ"ס אבות).

וכך סיפרו על מרן הבעש"ט הק', שפעם נסע בדרך וקם העגלון להרגו, ורק בניסי ניסים ניצל מהם, ואמר שבאותו מקום הרג קין את הבל, ונשאר שם רושם מעבירת הרציחה, ולכן כאשר איקלע לשם הבעש"ט נתעורר היצה"ר בלב העגלון להרגו (הובא ב'כנסת יחזקאל' להרה"ק מדעעש פר' לך).

וכך מביא ב'דגל מחנה אפרים' (ריש פרשת וישב) בשם "אנשי אמת יראי ה'", ומוסיף דבמדה טובה שהיא מרובה נמצא דבמקום שאדם קיים מצוה "גורר המקום תחינה ובקשה ותפלה ויחוד, והדבר הזה הוא נוהג תמיד בכל אדם ובכל זמן".

מספרים על כמה צדיקים שהרגישו בדברים שבקדושה שנעשה במקומות שונים לפני שנים רבות, כי נשארה הקדושה בלועה באותו מקום, ועל הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע מספרים, שהרגיש קדושה במקום מסוים ונודע לו שלפני שנים רבות בנה שם יהודי סוכה שהיתה פסולה לכל הדעות, אך מאחר שהוא התכוון לקיים המצווה בתמימות נקלטה שם הקדושה.

שמעתי שכאשר הציעו להרה"צ רבי דוד אבוחצירא שליט"א לבחור מקום מסוים ונודע לו שלפני שנים רבות בנה שם יהודי סוכה שהיתה פסולה לכל הדעות, אך מאחר עם זקיניו הבבא סאלי זי"ע, והורה לו זקיניו שיברר אם צדיק אחד היה באותה עיר, ואחר בירור נודע לו שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע איקלע לנהריה והתפלל שם מנחה, והיה כשמוע כן הבבא סאלי ייעץ לו לקבל הרבנות, כי נתקדשה המקום בהיותו שם וממילא יהיה לו סייעתא דשמיא להרביץ שם תורה וקדושה.

שביקשו ממנו לבטל מהם את התאוות "הלא זה כל האדם, ומי שאינו ממלא חובתו זו בעולמו הרי הוא כמו בהמה", וצריך האדם להתאגד על זה, והוסיף הרי"ם ואמר, שכל התגברות חשובה בשמים, ואף אם "מבטל מעצמו מעט חמדה" יש לזה חשיבות בשמים (הובא בליקוטי הרי"ם' ???).

ובאמת הוא גרוע יותר מבהמה, כי בעלי חיים אינם מכעיסים את בוראם, ואילו האדם מכעים את בוראו כאשר אינו מנצל את הכוחות שניתנו לו ביד השי"ת, ונרמז בהא דכתיב (תהלים כב, ז) "ואנכי תולעת ולא איש", שרק אם אינו איש אז יש לו חשיבות שהוא "תולעת", אבל אם הוא איש המתנהג כתולעת הרי הוא גרוע יותר ממנה, והוא "הרפת אדם".

יודו אוחזת בעקב עשו (כה, כז)

עבודתו ומטרתו של עשו

בגמרא (סוטה ג.) ובמדדש (פרקי דר' אליעזר פרק לט) שראשו של עשו קבור במערת המכפלה, ובספרים הקדושים ביארו, כי הראש והמחשבה שלו היו טובים, ורק כלי המעשה היו רקובים ומקולקלים,

ועי"ז יקח הוא את הברכות, וכיון שאהבה רבקה את יעקב רצתה שיעקב יוותר לעשו לצאת ראשון, ואז יקבל עשו את הברכות, ונמצא שהיה יצחק אומר לעשו (פסוק מ) "והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך", וא"כ לא היה עשו זוכה מעולם לברכה, שהרי הגויים אינם שומרים תורה ומצוות, וממילא יהיו הברכות תמיד אצל יעקב. ולפיכך אמרה "למה זה אנכי", פירוש למה לו ליעקב להוציא הברכות במרמה ולומר (להלן כז, ט) "אנכי עשו בכורך", הלא עדיף טפי שיקבלם מן הדין ובנחת.

אך על כך השיבה לו בנבואה "ולאום מלאום יאמץ", שזו תכלית האדם בעולמו ללחום נגד הנסיונות ולבטל הסטרא אחרא, ואין אתה בן חורין לומר ולבקש את השלום בעולם הזה, ועד כי יבוא שילה ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו יהיו מחלוקות בין צד הקדושה לצד שכנגד, וכשזה קם זה נופל, וחוזר חלילה, ולכן צריך לעבוד ולהתייגע תמיד, וכמו שפירשו צדיקים מה שמבקשים "אל תשליכני לעת זקנה" כלומר שיהיה לו תמיד כוחות נעורים כדי ללחום עם היצה"ר.

וכמו שאמר הרה"ק בעל החידושי הרי"ם' מגור זי"ע לתלמידי

פניני עבודה

ג. כמו שאמר המגיד מקאזניץ זי"ע בקדושתו "זי זאנז'עט - ער בלאנז'עט", היינו כאשר האשה מושלת ושולטת בבית אזי הבעל תועה, וההסבר הוא, שאם רבקה לא היתה מייצעת ליעקב לטול את הברכות היה עדיף טפי, כי אז היה יצחק אומר ליעקב "והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך", וא"כ לא היה עשו זוכה מעולם לברכה, וממילא יהיו הברכות תמיד אצל יעקב (הובא בחיים ושלום' להרה"ק ממנוקאטש בפרשתינו).

ד. מצינו בנעמי ורות, שכאשר רצתה רות להתגייר ניסתה נעמי לשכנע אותה לבל תעשה כן, אך רות התעקשה ואמרה (רות ז, י) "באשר תמותי אמות ושם אקבר", ובגמרא (יבמות מז:) שנעמי אמרה לה, "ארבע מיתות נמסרו לב"ד" ומדוע תתגייר ותהיה בסכנה, אך היא השיבה "באשר תמותי אמות", ושוב אמרה לה "שני קברים נמסרו לב"ד", ופירש רש"י "אחד לנסקלים ולנשרפים שהרשיעו בעבירות חמורות, ואחד לנהרגים ולנחנקים שאין מיתתן חמורה, ואינם רשעים כל כך", וגם על זה השיבה "ושם אקבר", ולכן קיבלה אותה, והוא פלא מה התכוונה לומר בזה, ואמרו בעלי המוסר, שבטרם הלכה להתגייר גילתה לה נעמי יסוד זה, שבעבודת ה' יתכן שיכשל האדם, ואף עלול לעבור על עבירות שיש בהם עונש שריפה או סקילה רח"ל, ואם כן למה לה ליכנס לכל זה, והשיבה לה רות בצדק, דאדרבה ראוי להסתפח לעם שאף אחרי הנפילות מתחזקים מיד לקום שוב, ולא להישאר במקום הנפילה.

וזו כוונת הבקשה (תהלים עא, ט) "אל תשליכני לעת זקנה" שאין בהם יצר הרע, כי הם ימים שאין בהם חפץ, מפני שמטרת האדם ללחום בכל מצב. אחד שאל פעם את הגאון בעל החזון איש' זצ"ל מה עושה הרבי, והשיב בפשטות "מה שיהודי עושה, חוטא ועושה תשובה, חוטא ועושה תשובה...". מספרים על שני חסידים שאחד נסע לקאצק והשני לרבי אחר, והנה הראשון סבל הרבה מבני משפחתו על נסיעתו לקאצק [כידוע שהיו רבים וטובים שהתנגדו לדרכו בקודש, ורדפו את חסידי קאצק], וגם כשהגיע לקאצק לא זכה לקירבה יתירה מהרבי, ואילו השני נסע בנוח ובשלווה מביתו, וכאשר הגיע לבית רבו נתקבל בסבר פנים יפות ובשמחה, פעם נשאל החסיד קאצק, הלא חבירך שנוסע לרבו זוכה גם לעולם הזה וגם לעולם הבא, שהרי חי חיים שלווים בהאי עלמא, ואף משתפר בדרך ה' ועי"ז יקבל חלקו לעולם הבא, ואילו אתה אין לך עוה"ז מפני הרדיפות, וכן עוה"ב אין לך מפני שאינך זוכה ללמוד הרבה מפי רבך", השיב החסיד בחכמה, שעדיף לו להיות חסיד קאצק בגיהנום מאשר חסיד אחר בגן-עדן... ומה שיש ללמוד מתשובה זו, שעבודת ה' צריכה להיות מתוך עבודה ויגיעה, ועל כן לא הסתכלו חסידים ואנשי מעשה לא על טובת העוה"ז ואף לא על טובת העוה"ב, כי אם לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, ולואי ונזכה לנגיעה במדריגות אלו.

ה. המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע פירש מה שאמרו (קידושין ל:) "אמר להם הקב"ה לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין", והכי קאמר "בראתי יצר הרע" כדי ללחום עמו, וזה מטרת הבריאה הראשונה, שילחום האדם כנגד יצרו הרע, ואחר כך יש לו גם "תורה תבלין" שזה התוספת, אבל יעקב מטרת האדם בעולמו היא ללחום עם היצה"ר, שמה שהוא רוצה יעשה האדם להיפך.

ובזה יש לפרש מאמר קדום שאמרו חסידי קאצק "נישט גידאווענט, נישט גילערנט, די עיקר דער באשעפער נישט דעצערנט!" פירוש, הגם שלא התפלל ולא למד, העיקר שלא הכעיס את בוראו, ולכאורה יפלא, אם אינו לומד ומתפלל הרי בזה הוא מכעים את בוראו, אך להאמור יובן, כי יש מטרה בפני עצמה והיא לעשות להיפך מרצון השטן וגונדא דיליה, ואח"כ יש חובה נוספת ללמוד ולהתפלל.

מין הבעש"ט זי"ע היה מפרש מה שאמרו (ב"מ טז) "אמר להו רבא לבני מחוזא, אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעררו" [לפי פשוטו הכוונה, שיכבדו את נשותיהן, ועי"ז יזכו לעשרות, אך הבעש"ט פירש:], שמצינו עוד שלשה פירושים לתיבת "נשיכו", חדא מלשון שכחה, ככתוב (בראשית מא, נא) "כי נשני אלקים את כל עמלי", וכן מלשון חולשה, ככתוב ???, ואידך לשון דבר שאינו במקומו, כמו "גיד הנשה", וקא משמע לן, שדוקא בדברים שהאדם שוכח, והוא חלש בהם, והוא אינו במקומו, מזה נעשה עשיר ברוחניות, כי שם עליו להתגבר על יצרו. וכן פירש הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע נוסח הזמר (ליל שביק) "נעבד להון כתרין במילין יקירין", שעושים כביכול כתר להקב"ה ע"י שעושים "מילין יקירין" דברים כבדים, שאם יש לאדם קושי ונסיון והוא מתגבר על זה הרי מזה יש להקב"ה נחת רוח עד מאד.

ו. מטו משמיה דהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע שהיה אומר, שבימים הראשונים היה רוכבים על בהמות, ואילו בזמן הזה נוסעים ברכבת על מסילות של ברזל, כי בעבר יכלו להשתמש עם בעלי חיים, אבל עכשיו שירדו במדריגות צריך להשתמש בדומם ואין בידינו להשתמש עם בעלי חיים.

ז. זקנתי הרבנית א"ח של אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היתה דוחקת בכ"ק מרן אאמו"ר מלעלוב זצ"ל שילך לשמוע דרשות המגידים שהיו דורשים בבתי מדרשות בירושלים, פעם הלך אאמו"ר זצ"ל לשמוע אחת הדרשות, ואותו מגיד אמר לפרש בדרך מוסר את הפסוק (במדבר יג, יא) "למטה יוסף למטה מנשה גדי בן סוסי", שמטרת ותכלית נשמת ישראל הירודת "למטה" בעולם הזה היא כדי שיבא לידי בחינת "יוסף", פירוש שיוסיף על דרגתו שהיה עד עתה, כי טרם ירדתו לעולם הזה היה מקום הנשמה במקור מחצבתה מתחת לכסא הכבוד ונהנית מזיו השכינה, ולכן נשלחה לעוה"ז, וניתנה בידה הבחירה לקיים רצון ה' במקום שהאלוקות נעלמת ומוסתרת, כי רק על ידי ההתגברות תתעלה מעלתה יותר ממלאכי עליון, אך לפעמים מועל האדם בשליחותו ומתקיים אצלו "למטה מנשה", שבהיותו בהאי עלמא שוכח מהקב"ה ח"ו "מנשה" מלשון (בראשית מא, נא) "כי נשני" ואינו זוכר תכליתו ויעודו בעולם, וככהאי גוונא אמרם לו "גדי" - הגד והשב גא, "בן סוסי" וכי אינך דומה לסוס ופרד, והלא אינך משלים ומקיים תפקידך בעולם, ושיבך כ"ק אאמו"ר מאמר זה, דשפיר קאמר.

ח. בפי העולם מקובל לומר ולחשוב, שיעקב שלימתא עסק בתורה יומם ולילה בקדושה ובטהרה, ואילו עשו היה פורק עול מלכות שמים ועובר על כל עבירות שבתורה, אמנם כבר כתב השם משמואל' (שנת תרע"ד ד"ה יש להבין) מה שאמר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע שהגיד "אל תחשבו שעשו היה נראה כאיכר מגושם, אלא היה לבוש לבנים [כמנהג אדמו"רים ללבוש בגדים לבנים] ואומר 'תורה' בשלש סעודות".

ומסמיך לכך דברי חז"ל (ירושלמי נדרים פ"ג ה"ח) שלעתיד יבוא עשו וישב בראש ואין מוחה בידו, עד שיבוא הקב"ה בכבודו ובעצמו ויגרשו, הרי

שפגם באבריו ובכלי המעשה⁹.

וכדי להבין הדברים יותר יש להקדים דברי אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שהסביר מה שהביא רש"י (פסוק כב) מחז"ל (בר"ר פרשה סג, ו) "כשהיתה [רבקה] עוברת על פתחי תורה של שם ועבר - יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת", והעירו המפרשים, הלא אמרו (בר"ר פרשה לד, י; ועי' סנהדרין צא:): שרק כשיוצא האדם לאויר העוה"ז נכנס בו יצה"ר, וכשהוא נמצא במעי אמו הרי הוא לומד תורה עם המלאך, כאמרם (גדה ל): שבאותה שעה "נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו", ואיך נמשך עשו אחר הרע כבר במעי אמו לצאת לעבוד ע"ז?

ותירץ אא"ז זצ"ל על פי מה שאמר הרבי מלובלין זי"ע, דהנה אמרו (תענית כט). "משנכנס אב ממעטין בשמחה", ואיך יתכן למעט בשמחה, והלא מצות-עשה מן התורה להיות בשמחה, כמו שנאמר (תהלים ק, ב) "עבדו את ה' בשמחה", וכת"ב (דברים כח, מז) שכל התוכחה באה על ישראל "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה", ואיך אפשר לומר לאדם לעבור על דברי תורה ולמעט בשמחה, ואמר הרבי מלובלין, שיש שני דרכים בעבודת ה', חדא להרבות בקדושה ולהוסיף יתרון האור וזה עצמו יגרש את החושך, ואידך הוא לעמול למעט את החושך וההסתר עצמו, ועל זה אמרו "משנכנס אב ממעטין" את כח הרע וקליפת הטומאה בעולם, על ידי "שמחה", וכן "משנכנס אדר מרבין" במדיניות ודברים טובים על ידי "שמחה".

וכענין זה ביאר אא"ז זצ"ל את החילוק בין יעקב לעשו, כי לשניהם היתה מטרה אחת להרבות קדושה בעולם, אלא שיעקב אבינו עשה כן על ידי שהיה "איש תם יושב אוהלים", שישב והתייגע בתורה בהתמדה יתירה¹⁰, שעל ידי שהאיר את האור נדחה החושך, ואילו

עבודתו של עשו היתה להכחיד ולהכניע את החושך, אמנם "נעבעך נעבעך נעבעך, עשו האט זעך נעבעך פא-פאטשקעט", היינו שעשו לא עמד בהתייבותו, ובמקום ללחום כנגד הרע התחבר אל הרע, ונהיה לאחד מהם רח"ל¹¹.

ובזה יובן היטב מה שכתבו בספרי הקודש, שראשו ומחשבתו של עשו היו טובים, אלא שהוא לא עמד איתן על משמרתו להילחם עמהם רק נגרר עם הרע. וכל זה בא ללמדנו הלכה למעשה, שאנו חייבים להיות "יושב אוהלים" ולא להתעסק בדחיית הרע¹², כי מעשה אבות סימן לבנים, ואם עשו נכשל בדרכו שלו הרי זה מורה לנו שהיא דרך מסוכנת, לכן שומר נפשו ירחק מזה, ואין לנו כי אם להתעסק ב'עשה טוב' ולהתייגע בתורה מתוך התמדה גדולה [ולכן צריך להיות "יושב אוהלים", שהרי לא עם-הארץ חסיד, ועליו לדעת את ההלכות למען לא יבא לטבול במקוה טהרה ביום הקדוש ויעבור על איסור רחיצה ביוהכ"פ, וכדומה].

אולי ימשני אבי והייתי בעיני כמתעתע, והבאתי עלי קללה ולא ברכה¹³ (פז, יג)

חששיו של יעקב

הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע ב'זרע קודש' מפרש בקדושתו מקרא זה, "יש לרמוז בכאן שילמוד אדם תורה אפילו שלא לשמה", ורבקה אמרה ליעקב שיביא מטעמים ליצחק אביו, היינו שילמד תורה ויקיים מצוות, כאמרם ז"ל (סנהדרין קה): שהתורה והמצוות הם "מטעמים" כביכול להקב"ה אבינו שבשמים, והוסיפה שמותר לעשות כן "בעבור אשר יברכך", פירוש "אף שיהיה הדבר בשקר, כמו שהיה כאן הענין בשקר, כיון שכוונת יצחק היה לברך את עשו ויעקב לקחם

פניני עבודה

שאף בעוה"ב שהוא כולו אמת לא יצליחו מלאכי השרת להוכיח רשעתו, על אחת כמה וכמה בעלמא דשיקרא בעוה"ז שהיתה רשעותו נסתרת, ולא היה סתם 'קטלא קניא באגמא'.

ט. ויש אומרים לאידך גיסא, שראשו היה מקולקל, ועליו נאמר (דברים לב, לג) "וראש פתנים אכזר", ולכן לקח יעקב את ראשו שיהיה מונח לידו, כדי "ער זאל נישט קאמאנדעווען" ח"ו, שלא ישתולל לנסות לקטרג על ישראל חלילה, וכאשר יהיה במחיצתו של יעקב לא יטטין עליהם ולא יספר בגנותן בשמים ממעל.

י. בגמרא (סנהדרין שם) שהתווכחו אנטונינוס ורבינו הקדוש מאימתי יצר הרע שולט באדם, רבי אמר משעת יצירה, ואילו אנטונינוס אמר שרק משעת יציאת הולד לאויר העולם שולט עליו יצר הרע. ויש לומר, שלכן סבר אנטונינוס שרק ביציאה לאויר העולם יש לאדם יצר הרע, כי בזה המתק הנהגתו של זקיננו עשו במה שהיה מפרכס לעבוד ע"ז, שבודאי לא היה זה בגלל רשעותו, שהרי עדיין לא היה לו ע"ז, ובעל כרחך צ"ל שהיתה לו כוונת אחרות וכדברינו.

יא. הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטעבסק זי"ע היה אחראי על "קופת הצדקה" לעניי ארץ ישראל בימיו, פעם בא אליו אחד בטרוניא, מדוע הוא מקבל רק מעט מעות מהקופה, ואילו רבי אברהם מקאליסק מקבל הרבה יותר ממנו, וכיון שידע שהרה"ק מקאליסק חשוב יותר ממנו, הוסיף ואמר "ער איז נאר א פינטעלע מער פון מיר" [אכן הוא גדול יותר ממני, אך רק בנקודה קטנה אחת], וכי מחמת כן צריך לקבל כל כך הרבה יותר ממני, נענה הרה"ק מויטעבסק ואמר לו באותו מטבע "א פינטעלע איז זייער אסאך!" [-נקודה אחת היא מאד הרבה...], והביא ראיה לכך, כי החילוק בין "קָלֵב" הצדיק לבין "פָּלֵב" הוא הבדל של נקודה זעירה אחת בלבד...

ומה שאפשר ללמוד מזה לעניינו, כי בין ליעקב ובין לעשו היה עבודה בחייהם, אך בנקודה אחת היו שונים זה מזה, ואם כל אחד היה ממלא את חלקו היו שניהם עולים יחד בדרך העולה בית א-ל, אך עשו הרשע פספס את הנקודה הזאת, ואכן "א פינטעלע איז זייער אסאך!".

יב. פעם הגיע ת"ח שהיה קמצן גדול אל הרב מטשעבין זצ"ל, אשר קיבלו בכבוד גדול, ואף האריך לשוחח עמו בפלפולי אורייתא, משיצא שאלו בני הבית את הרב, מדוע קירבו כל כך, והלא אינו נותן צדקה כפי כוחו ויכולתו, נענה הרב מטשעבין והשיב בדרך משל, למה הדבר דומה, למלך שעשה אסיפה לכל שריו ועבדיו, והיה שם שר אחד שדיבר עמו באריכות ובחביבות יתירה, ולא הבינו מדוע המלך מקרבו ומחבבו כל כך, לימים שאלו על כך למלך, שהסביר להם, שהוא בן עירו, ולכן הוא נהנה לפגוש אתו ולדבר עמו בשפתו שהיה רגיל בו בשחר ילדותו, כי הוא נזכר משנות נעוריו, ובאותו מטבע אמר הרב מטשעבין "הוא מדבר בשפה שלי", כלומר שהוא תלמיד חכם, ועל כן נהנה לשוחח עמו בפטופטי אורייתא ללא קשר למעשיו האחרים.

יג. מאמר זה זכיתי לשמוע דברי אלקים חיים מפ"ק של כ"ק זקיני זצ"ל בסוף ימיו כאשר היה גר בשיכון ה' בב"ב, כאשר בשנה אחת ערך את שלחנו הטהור באחד מימי השבוע פרשת תולדות [אולי ערך אז את שולחן ה' לכבוד היא"צ של הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע], ואחרי סייים את ה'זווארט' אמר לאחי הרה"צ רבי נחמן שליט"א "דאס איז תורת אמת, ווייל אויב נישט - קען מען עס נישט פארשטיין!", זה בודאי תורת אמת, כי אם לא אי אפשר להבינו.

יד. הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע ב'תורת אמת' (לפורים שנת תרל"ב ד"ה שם מרדכי) מבאר הטעם שקבעו חז"ל לקרוא פרשת פרה אחרי פרשת זכור, דאחרי מחיית עמלק וביטול כח הרע אומרים לאדם ליטהר ע"י פרה אדומה, דמאחר שסוף סוף היה לו משא ומתן עם עמלק לכן הוא זקוק לטהרה, כי הנוגע בדברים מכוערים [הגם שהיה טרוד לבערם] צריך אפ"כ ליטהר למען לא ידבק בו מן הזוהמא חלילה (וראה מה שהארכנו בזה בחיבת העבודה לירח האייתנים עמוד תקד).

בגמרא (ב"ב קכז) שהחושש בעיניו יבקש מבכור שיתן לו יריקה בעינו, ועי"ז יתפא ע"ש, ואמרו צדיקים, שאכן היריקה מועילה לרפואה אך על האדם להתרחק מלהיות בכור זה שירוק על חבירו, אלא יתן לאחרים לעשות מצוה זו... כי צריך להתרחק מן הרע מכל וכל.

טו. בחז"ל (???) שעשו לא מצא מה להביא ליצחק [מפני המלאך שפתח לו את הקשר שעשה בבהמה שהצליח לצוד] ולכן נטל כלב והביא בשרו לפניו, והקשה הרה"ק בעל ה'אבני נזר' מסוכטשוב זי"ע הלא ידוע שהקפיד עשו על מצות כיבוד אב ואם לקיימה בכל כוחו ולמה נכשל כאן לעשות כדבר הרע הזה, בפרט שיצחק ציוהו להדיא לפני סעודה זו (פסוק א) "שא נא כלריך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי צידה" וברש"י שהזהירו על הנבילה ועל הגזל, וק"ו שלא רצה לאכול מאכלות אסורים, ותיירץ האבנ"ז, דכלל ידוע הוא "כשזה קם זה נופל", וכל מעשיהם של ישראל משפיעים על האומות, וכיון שיעקב התחזק אז במצות כיבוד אב, והלך לקחת את הברכות במס"ג אע"פ שחשש שיצחק יכיר בו ויקללו ויביא עליו קללה ולא ברכה, עי"ז גרם שעשו יזלזל במצות כיבוד אב, דזה לעומת זה הוא.

בערמה, כן ילמוד אפילו שלבו עדיין מלא ערמימות, ולא בא עדיין אל האמת הברור.

אמנם יעקב בענוותנותו פחד שמא יבדוק יצחק ויפשפש במעשיו וימצא שאין בו לא תורה לשמה ולא יראה שלימה ולא קיום המצוות בשלימות הגמור, וזה שאמר "אולי ימשני אבי" על דרך שפירש הרבי מלובלין ז"ע מה שאמרו (עירובין יג:) שחובת האדם בעוה"ז "למשמש במעשיו ואמרי לה לפשפש מעשיו", פירוש שימשמש אפילו במעשיו הטובים שעשה, ויבדוק אם נעשו בלא פניות, "על דרך שהאדם ממשמש בגד משי אם הוא טוב מאוד אם לא", וזה שחשש יעקב אבינו "אולי ימשני אבי שבשמים, ויראה שהלימוד והמצוות בשקר, והבאתי ח"ו עלי קללה" [ובדרך זו פירש ה'נועם אלימלך' בהאי לישנא קדישא "אולי ימשני אבי שבשמים, הבורא יתעלה ימשמש ויפשפש במעשיו, והייתי בעיניו כמתעתע, והבאתי עלי קללה ולא ברכה, שעל ידי זאת הברכה יצמיח קללה חלילה וחלילה"], אך רבקה השיבה "עלי קללתך וגו' ולך קח לי - כי ילמוד אפילו שלא לשמה, וקוב"ה חדי בפלפולא דאורייתא, ולוקח בגדי עשו החמודות, שלומד בחמדה ותאוה שיקרא רב" עכדה"ק.

ואפשר להוסיף, שלפיכך (פסוק טו) "ותקח רבקה את בגדי עשו וגו', ותלבש את יעקב בנה הקטן", והיתה כוונתה שבכך יעלה לפניו מעשה עשו [כי בגדים רומז על פעולותיו של האדם] ואז הגם שיבקר יצחק את יעקב הלומד שלא לשמה בכל זאת ימצא שלעומת עשו הרשע הרי בני יעקב טובים וצדיקים. ואכן כאשר הגיע אל יצחק תמוה (פסוק כב) "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", כי מצא ביעקב איזה פגם דק מן הדק לפי דרגתו שהקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה [בפרט לפי הידוע, שבאותה שעה שבא יעקב להתברך נכללו בו כל נשמות ישראל בכל הדורות, וכולם באו להתברך מפי יצחק אבינו, והרגיש שעתידיים להיות כאלו שיחלשו מן המצוות], ועל כן לא רצה לברכו, אבל כאשר (פסוק כז) "וירח את ריח בגדיו" שהיו בגדי עשו - מיד "ויברכהו", כי ראה כמה רחוקים הם הגוים מהקב"ה, כלשון הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ז"ע ב'ליקוטי שושנה' (ד"ה שמעתי מקשים) "כי השפל והגרוע בישראל הוא יותר טוב מטובים שבאומות", ומיד הרגיש כי "ריח בני כריח שדה", וגילה את הטוב האמיתי שיש אצל כל יהודי באשר הוא שם, ועל כן המה ראויים לברכה מרובה".

פניני עבודה

טו. מבואר במדרש (בר"ר פרשה סה, יט) שיעקב אבינו היה רועד ומפחד שמא תתגלה תרמיתו בפני יצחק אביו, "וכיון שאמר יצחק ליעקב 'גשה נא ואמושך בני' נשפכו מים על שוקיו, והיה לבו רפה כשעוה, וזימן לו הקב"ה שני מלאכים, אחד מימינו ואחד משמאלו, והיו אחזין אותו במרפקו כדי שלא יפול".

האמת, דמסתברא שגם בלאו הכי היה רועד בעומדו בפני אביו באימה ויראה ברתת זיע, כמו שדרוש דרש הרה"ק רבי יקותיאל יהודה מצאנז-קלוזנבורג ז"ע דברים נלהבים בשיעור חומש רש"י (פרשת נשא שנת תשל"ט), ובתוך הדברים התאונן על המצב השפל בדור הזה שאין נזהרים במצוה רבה זו של כיבוד אב ואם, וסיפר מה שראו עיניו ולא זר כאשר היה אצל הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא ז"ע בשהותו בעיר האלאשיץ, והיה בנו הרה"ק רבי אהרן ז"ע עומד לפניו באימה ויראה וחיכה למוצא פיו בחיל ורעדה, וכשהיה מזכיר את שם אביו היו כל אבריו מרתתין, וקיים 'איש אמו ואביו תיראו' כפשוטו וכמשמעו.

בחנית יראה כזו ראינו אצל כ"ק מרן אמו"ר ז"ע, ואתן שתי דוגמאות לכך, שכאשר יצא לאור הספר הקדוש 'בית אברהם' נטלו עמו כשהלך לבקר את אביו, כדי שיוכל לעיין בו בדרך [מב"ב לת"א], ויהי כאשר נכנס אל אביו שכח שיש לו ספר ביד, ומפני הכבוד לא רצה להיכנס עם דבר בידו, על כן הסתירו מאחוריו, אך א"ז מרן הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע הבחין בכך ושאלו מה יש לו שם, ויהי כשראה את הספר נענה ואמר "בזה אתה מתבייש? ער האט גיהארעוועט און גיהארעוועט און נישט מיד גיווארען הארעווען", פירוש, שהיה הרה"ק מסלונים מתייגע ומתייגע בעבודת ה' ומעולם לא התייעף מלהתייגע.

בברית מילה של אחי הרה"צ רבי נחמן שליט"א קרא א"ז את שמו בישראל 'נחמן', ובטרם הגיע א"ז לסעודת הברית התעורר ויכוח בין המשתתפים מדוע קרא לו בשם זה, היו שאמרו שהיתה כוונתו על שם הרה"ק רבי נחמן מברסלב ז"ע, ואחרים אמרו שהוא על שם הרה"ק רבי נחמן מהורודנקא ז"ע, וסיפר אמו"ר זצ"ל שגם הוא רצה לדעת מה היתה כוונתו בזה, אך ליכנס אל אביו ולשאל אותו על כך - מאן דכר שמייה [כי מפני היראה והכבוד לא העיז לשאול כדבר הזה], לפיכך סיפר לפניו את הדין ודברים ששוחחו המשתתפים בעת סעודת הברית על שם מי נקרא, נענה א"ז ואמר "נו, רבי נחמן מברסלב ג"כ היה נקרא על שם רבי נחמן מהורודנקא... ועד היום אין אנו יודעים עומק הדברים.

ולכן אין פלא, כאשר התלווה אליו בדרכו ולפתע נסע רכב במהירות כנגדם וכמעט פגע בהם, ומיד כשהבחין בכך אמו"ר התייצב מולו כדי שאם יפגע הרכב בהם חלילה יקבל הוא את המכה ולא אביו, ובכך הגן בגופו על אביו.

כבר מילדותו היה נזהר מאד במצוה זו, ושמעתי מבעל המעשה שהיתה לו חנות 'מכולת', שערב אחד נכנס אמו"ר בילדותו וביקש לקנות שכר, משענה לו שחסר להם שכר בחנות, התחיל הילד לבכות בכי תמרורים, והסביר לו, שאביו אינו אוכל בכל שעות היום, ורק בלילה חוזר לביתו ואוכל מעט כדי קיום גופו, ובסעודתו הקטנה שותה שכר, ואיך יחזור בידיים ריקות, ולכן הוא בוכה כל כך, וכאשר ראה המוכר בצערו הגדול מיהר המוכר מיד להשיג בקבוק שכר עבור א"ז ז"ע.

זי. וזה עומק דברי התפארת שלמה' (ליום ב' דפסח) שבימי אחשוורוש ביקשה אסתר ממרדכי שיצוה על ישראל לצום שלשה ימים ולבטל את חג הפסח, כמו שדרשו (מגילה טו) "ויעבור מרדכי - שהעביר יו"ט ראשון בתענית", ומדוע לא המתינה לכל הפחות לחול המועד שיצומו אז בני ישראל, שהרי לא נגזרה גזירת המן כי אם לחודש אדר של השנה הבאה, רק הביאור בזה הוא, כי "בחג הפסח הקדוש הזה, לא יאומן כי יסופר, מקהלות רבבות הסודות והיחודים אשר נעשים בעולמות העליונים ע"י ישראל, בסדר ליל שימורים ואכילת מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים בהגדה בלילה הזה", וכיון שידעה אסתר הצדקת כי כל קיום העולמות תלוי רק בבני ישראל, התחכמה בזה לעורר אהבת השי"ת אל עמו ולהוכיח כי בלעדם לא יתקיים העולם, ולפיכך לא יתכן שתגזר על בני ישראל כליה ע"י המן הרשע, ודוקא כששמעה שנגזרה הגזירה למעלה צותה למרדכי שיבטל את סדר הלילה הזה, "למען יתהווה רעש בכל העולמות לדעת מה זה ועל מה זה", ועי"ז תתעורר אהבת השי"ת לעמו כי יראה שהעולם חסר בלא בני ישראל שאינם עושים כל סידור הפסח, ובגין כך גם המתינה אסתר למשתה היום השני ורק בו ביקשה מאחשוורוש את בקשתה, כי רצתה לבוא אחר ביטול סדר ליל פסח, ולהסתייע בזה לבטל את הגזירה עכדה"ק, ולהאמור יש בזה משנה תוקף [דאף שה'תפארת שלמה' רצה ללמוד מכאן גודל קדושת ליל הסדר, יש כאן עוד לימוד זכות גדול על ישראל], שהרי היו אז בני ישראל בשפל המצב רח"ל, כאמרם (מגילה יב) שהשתחוו לצלם ונהנו מסעודתו של אותו רשע, ובכל זאת הצליח מרדכי הצדיק לעורר רחמים על ישראל ע"י שהראה לפני הקב"ה איך יראה העולם בלא ישראל, וממילא נתבטלה הגזירה תיכף ומיד.

לזכות הבחור **רום בן תמר נועה** אשר נחטף ונמצא בידי גויים ארוצים ימ"ש מיום שמחת תורה תשפ"ד שיצא בקרוב מאפילה לאורה בתוך שאר שבויי וחולי ישראל

